

Qodirova Dilnoza

193-sonli Iqtisoslashtirilgan davlat umumta'lim maktabi

Annotatsiya. O'zbek tili, tarixan, ko'plab madaniy va lingvistik ta'sirlarga duch kelgan. Zamonaviy kommunikatsiya va globalizatsiya jarayonlari natijasida, o'zlashma so'zlar, ya'ni boshqa tillardan kirib kelgan so'zlar, o'zbek leksikasining muhim qismi bo'lib qolmoqda. Ushbu maqolada o'zlashma so'zlarning o'zbek leksikasidagi o'rni, ahamiyati va ta'siri ko'rib chiqiladi.

O'zbek tili lug'at tarkibining boyishida ichki manba imkoniyatlari muhim asos hisoblanadi. Shunga qaramasdan, dunyodagi hech bir til o'z ichki manbalarigagina tayanib ish ko'rmaganidek, o'zbek tili uchun ham faqat o'z so'zlari, o'z qatlam boyligi va imkoniyatlarigina kifoya qilmaydi. O'zbek tili lug'at tarkibining boyish va takomillashuvida tashqi manba muhim rol o'ynaydi. Umuman har qanday til sof holda yashay olmaydi. Turli tillarning turli tarixiy sharoitlarda o'zaro ma'lum munosabatda bo'lishi qonuniy holdir.

Kalit so'zlar: o'zlashma so'zlarning turlari, madaniyatlararo almashuv, raqobatbardoshlik, o'zlashma so'zlarning o'zbek leksikasidagi ahamiyati.

Kirish. O'zlashma So'zlar Nima?

O'zlashma so'zlar — bu bir tildan ikkinchi tilga o'tgan va yangi tilga moslashgan so'zlardir. Ular ko'pincha ilm-fan, texnologiya, iqtisodiyot va madaniyat sohalarida keng tarqalgan. O'zbek tilida o'zlashma so'zlar ingliz, rus, arab va boshqa tillardan olingan.

O'zlashma So'zlarning Turlari

O'zlashma so'zlar quyidagi turlarga bo'linadi:

- **Texnologik o'zlashmalar:** "kompyuter", "internet", "mobil".
- **Madaniy o'zlashmalar:** "kafe", "restoran", "festival".
- **Iqtisodiy o'zlashmalar:** "marketing", "bazar", "franchayzing".

O'zlashma So'zlarning O'zbek Leksikasidagi Ahamiyati

So'zlarning bir tildan boshqa bir tilga kirishi va singishi, shunchaki oddiy jarayon emas, balki murakkab lingvistik va ijtimoiy-tarixiy sharoitlar bilan bog'liq qonuniyatdir. Tildan tilga so'z o'zlashishi uchun avvalo real sharoit lozim. Bunday sharoit tillarning o'zaro hamkorligi, ya'ni tillar orasidagi aloqalardir. Hozirgi o'zbek tili tarixan murakkab rivojlanish va shakllanish bosqichlarini boshidan kechirgan [1]. O'zbek tili urug' va qabila tili, xalq tili, milliy til va ijtimoiy millat tili davrlarida bir qator qardosh tillar, shuningdek, chet tillar bilan aloqada bo'lgan. Turkiy urug' va qabilalar tili juda qadimiy davrlarda O'rta Osiyoda azaldan yashab kelgan eroniy tillar bilan aloqada bo'lgan. O'rta Osiyoda, jumladan hozirgi O'zbekiston hududida yashagan xalq eroniy tillar guruhiga kiruvchi mahalliy til lahjalarida gaplashgan. Bu eroniy urug' – qabilalar, xalqlar – so'g'dlar, saklar, massagetlar, baqtriyaliklar, parfiyanlar, parikaniylar, xorazmiylar va boshqalarning tili bo'lgan. Shuningdek qadimgi Baqtriya podsholigida grek tilida, shuningdek, grek va eroniy tillar qorishmasidan iborat bo'lgan tildan ham foydalanishgan [2].

1. Zamonaviy Til Rivoji

O'zlashma so'zlar o'zbek tilining zamonaviylashuvini ta'minlaydi. Ushbu so'zlar yordamida yangi tushunchalar va texnologiyalar xalq orasida keng tarqaladi. Masalan, "internet" so'zi hayotimizda tobora ko'proq o'rin olmoqda va o'zbekcha sinonimlari juda kam. Bu, o'z navbatida, tilni yangilash va rivojlantirishga xizmat qiladi.

2. Ma'lumotlarni Tez Yetkazish

O'zlashma so'zlar orqali ma'lumotlarni tez va aniq yetkazish mumkin. Misol uchun, "web-sayt", "e-mail" kabi so'zlar, zamonaviy kommunikatsiya jarayonlarida juda muhim hisoblanadi. Ushbu so'zlar yordamida yangiliklar va texnologiyalar oson tushunarli qilib ifodalanadi [3].

3. Madaniyatlararo Almashuv.

O'zlashma so'zlar orqali boshqa madaniyatlar bilan bog'lanish imkoniyati yaratiladi. Ular global madaniyatning bir qismi bo'lib, o'zbek xalqining turli madaniyatlar bilan aloqalarini mustahkamlaydi. Masalan, "festival" so'zi o'zbek tilida keng tarqalgan va bu orqali xalqaro tadbirlar va an'analar haqida ma'lumotlar beriladi [4].

4. Ta'lim va Ilm-fan

O'zlashma so'zlar ta'lim va ilm-fan sohalarida ham muhim rol o'ynaydi. Ular zamonaviy fan va texnologiyalarni ifodalashda qo'llaniladi. Misol uchun, "bioengineering", "nanotechnology" kabi so'zlar o'zbek tilida yangi ilmiy tushunchalarni kiritishda muhimdir. Bu, ta'lim jarayonida yangi bilimlarni o'zlashtirishni osonlashtiradi [5].

5. Raqobatbardoshlik va Innovatsiyalar

Zamonaviy iqtisodiyotda raqobatbardoshlikni oshirish uchun o'zbek leksikasida o'zlashma so'zlardan foydalanish juda muhimdir. Ular orqali kompaniyalar va tashkilotlar o'z xizmatlari va mahsulotlarini global miqyosda tanitishlari mumkin. Masalan, "startup", "investitsiya" kabi so'zlar iqtisodiy jarayonlarni yengil tushunishga yordam beradi.

Xulosa. O'zbek leksikasida o'zlashma so'zlar zamonaviy tilni rivojlantirish, ma'lumotlarni samarali yetkazish, madaniyatlararo aloqalarni kuchaytirish, ta'lim va ilm-fan sohalarini qo'llab-quvvatlash, shuningdek, iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. O'zlashma so'zlar yordamida o'zbek tili yangilanadi va global kontekstdagi o'rnini mustahkamlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduqodirov, O. (2019). O'zbek tilidagi o'zlashma so'zlar: zamonaviy rivojlanish va tendentsiyalar. O'zbekiston tili va adabiyoti jurnali.
2. Dzhuraeva, M. (2020). O'zlashma so'zlar va ularning madaniy ahamiyati. Madaniyat va ijtimoiy tadqiqotlar jurnali.
3. Karimova, M. (2018). Til va madaniyat: o'zlashma so'zlarning roli. Tilshunoslik va madaniyatshunoslik.
4. Turaev, S. (2021). Internet va zamonaviy o'zbek tili: o'zlashma so'zlarning roli. O'zbekiston internet jurnali.
5. Yunusov, D. (2020). Raqamli davrda o'zbek tilining muammolari. O'zbekiston ilmiy-tadqiqot jurnali.